

INTERMEZZO

Mert Yeşilmenderes
mertyesilmenderes@hotmail.com

Piyano ile Anlatmak: H el ene Grimaud Resitali  zerine İzlenimler

Mert Yeşilmenderes, Schleswig Holstein Müzik Festivali kapsamında Lübeck Müzik ve Kongre Merkezi'nde düzenlenen H el ene Grimaud resitali üzerine izlenimlerini paylaşıyor.

Fotoğraflar: Mat Hennek

Piyano kuşkusuz ifade gücü ve renk paleti açısından gelmiş geçmiş en zengin enstrümanlardan bir tanesi. Her ne kadar çalışma prensibi gereği vurmali algılar kategorisinde yer alsada (birçok kişi bu yüzden bir viyolonsel ya da obua kadar şarkılı ve ifadeli bir enstrüman olamayacağı g r şinde), piyanonun diğer tüm enstrümanların ötesinde çok sesli bir enstrüman olduğu ise aşıkar. İki ele yayılmış olan birbirinden farklı hatlar bazen birbirini destekleyerek bütünü oluşturuyor, bazen birlikte kontrast oluşturuyor, bazense diyalog halinde atışıyor. Piyano için her daim  n plan ve arka plandan oluşan, birbirini pekiştiren ve tamamlayan ögelerden oluşan bir sesler topluluğu diyebiliriz. Tek bir iyi piyanist, büyük bir oda müziği topluluğuna eř değer ölçüde müzik yapma imkanına sahip de diyebiliriz.

Piyano ile anlatmak ve onun özünde vurmali bir enstrüman olduğunu unutmak ise usta bir piyanistle mümkün. Bunu mümkün olduğunca göze batmadan, mimik ve beden diliyle makyaj yapmadan, büyük oranda ses renkleriyle başarabilmek ise gerçek bir profesyonellik gerektiriyor. 22 Ağustos 2022 akşamı Schleswig Holstein Müzik Festivali kapsamında Lübeck Müzik ve Kongre Merkezi'nde dinleme şansına eriştiğim  nl  Fransız piyanist H el ene Grimaud tam olarak yukarıda tarif ettiğim biçimde başarılı bir resitale imza attı. Sakin, konsantr , abartısız,

ama son derece renkli, karakteristik ve ifade gücü yüksek...

Konserle ilgili kişisel izlenimlerimi aktarmadan önce resital programını eklemek ve eserler hakkında kısa bilgiler vermek istiyorum. Bu sayede okuyacağınız görüş ve tespitlerimi daha kolay takip edebilir ve hatta dilersemeniz eserlerin bir kısmını kendiniz de dinleyebilirsiniz.

Program

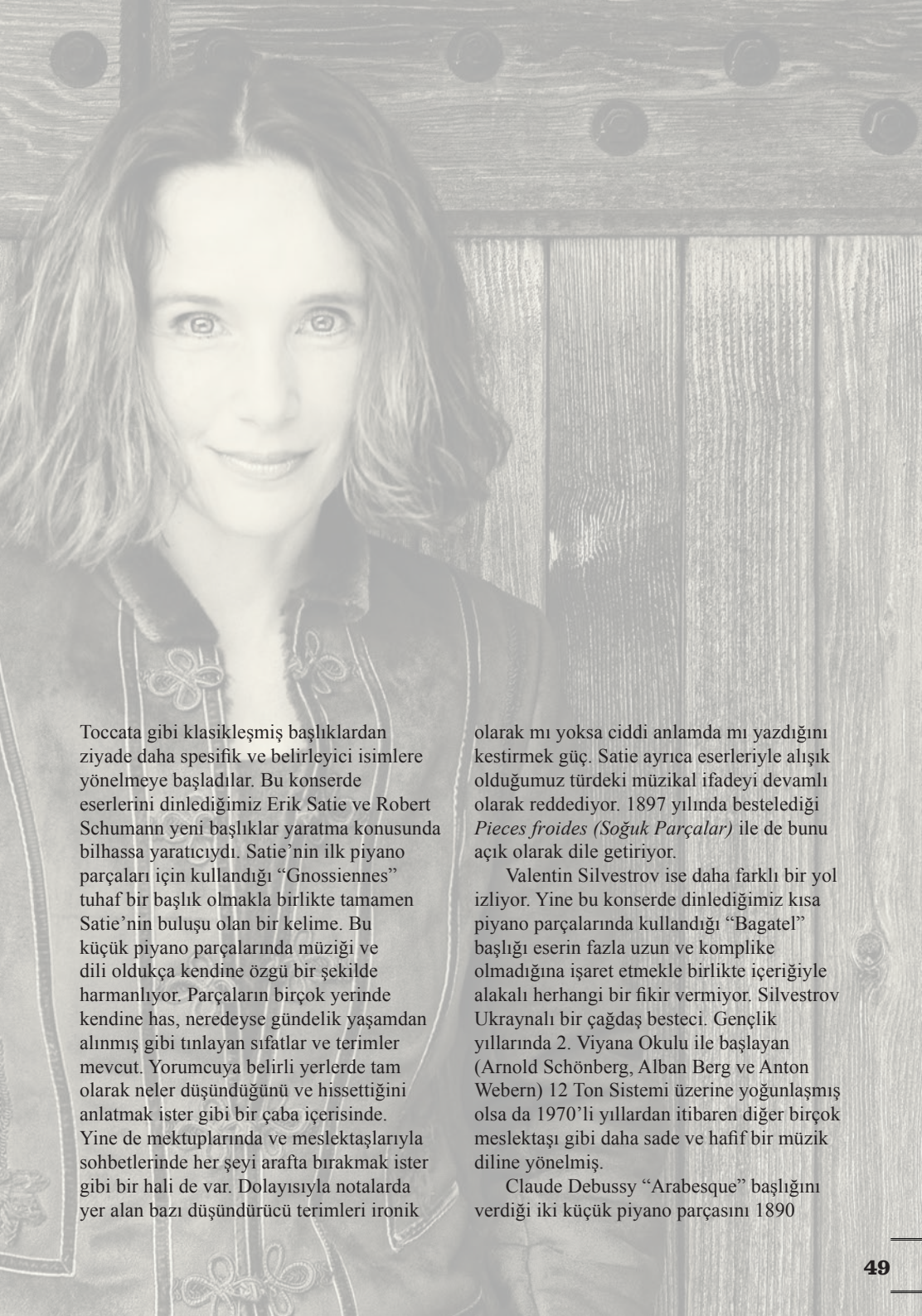
Valentin Silvestrov, Bagatel Op. 1 No. 1
Claude Debussy, Arabesque No. 1
Valentin Silvestrov – Bagatel Op. 1 No. 2
Erik Satie, Gnossienne No. 4
Fr d ric Chopin, Nocturne No. 19, Op. Posth. 72
Erik Satie, Gnossienne No. 1
“Pieces froides” (2. Kısım'dan): En y regardant a deux fois
Claude Debussy, La plus que lente
Fr d ric Chopin, Mazurka Op. 17 No. 4
Vals Op. 34 No. 3
Claude Debussy, “Suite bergamasque”:
Clair de lune R verie
Erik Satie, “Pieces froides” (2. Kısım'dan): Passer

ARA

Robert Schumann, “Kreisleriana” Op. 16

Program Hakkında

Besteciler  zellikle Romantik dönemden itibaren eserlerinde Sonat, Prelüd veya

Toccata gibi klasikleşmiş başlıklardan ziyade daha spesifik ve belirleyici isimlere yönelmeye başladılar. Bu konserde eserlerini dinlediğimiz Erik Satie ve Robert Schumann yeni başlıklar yaratma konusunda bilhassa yaratıcıydı. Satie'nin ilk piyano parçaları için kullandığı "Gnossiennes" tuhaf bir başlık olmakla birlikte tamamen Satie'nin buluşu olan bir kelime. Bu küçük piyano parçalarında müziği ve dili oldukça kendine özgü bir şekilde harmanlıyor. Parçaların birçok yerinde kendine has, neredeyse gündelik yaşamdan alınmış gibi tınlayan sıfatlar ve terimler mevcut. Yorumcuya belirli yerlerde tam olarak neler düşündüğünü ve hissettiğini anlatmak ister gibi bir çaba içerisinde. Yine de mektuplarında ve meslektaşlarıyla sohbetlerinde her şeyi arafta bırakmak ister gibi bir hali de var. Dolayısıyla notalarda yer alan bazı düşündürücü terimleri ironik

olarak mı yoksa ciddi anlamda mı yazdığını kestirmek güç. Satie ayrıca eserleriyle alışık olduğumuz türdeki müzikal ifadeyi devamlı olarak reddediyor. 1897 yılında bestelediği *Pieces froides (Soğuk Parçalar)* ile de bunu açık olarak dile getiriyor.

Valentin Silvestrov ise daha farklı bir yol izliyor. Yine bu konserde dinlediğimiz kısa piyano parçalarında kullandığı "Bagatel" başlığı eserin fazla uzun ve komplike olmadığına işaret etmekle birlikte içeriğiyle alakalı herhangi bir fikir vermiyor. Silvestrov Ukraynalı bir çağdaş besteci. Gençlik yıllarında 2. Viyana Okulu ile başlayan (Arnold Schönberg, Alban Berg ve Anton Webern) 12 Ton Sistemi üzerine yoğunlaşmış olsa da 1970'li yıllardan itibaren diğer birçok meslektaş gibi daha sade ve hafif bir müzik diline yönelmiş.

Claude Debussy "Arabesque" başlığını verdiği iki küçük piyano parçasını 1890

yılında bestelemiştir. Bunlar hem Debussy'nin piyano için yazdığı ilk eserler, hem de müzikte Empresyonizm akımının ilk gerçek örneklerinden. Bu ilk bakışta pek de göze çarpmayan başlığın ardında aslında çok önemli bir estetik program yatıyor. Özellikle Bach ve Palestrina'daki "Tanrısal Arabesk" düşüncesiyle hareket eden Debussy bu parçalarla gösterişli Wagner müziğinin etkisi altında olunan bir dönemde küçük boyutlu ve yalın müzikal türlerin eksikliğini gidermek istiyor. Müzikte sade ve aristokratik güzellik Debussy'nin ideali. Buradaki sadelik anlayışı kesinlikle Satie'dekine benzer bir soğukluk olarak değil, daha ziyade genel anlamda aşırılıktan kaçınma olarak yorumlanmalı. Silvestrov'un da Bagateller'i ile bu ideal üzerinde yoğunlaştığı sonucuna varabiliriz.

Frédéric Chopin'in konserin ilk yarısını müzikal ifade açısından zenginleştirdiğini söyleyebilirim. Küçük ölçekli olmakla birlikte Chopin ile özdeşleşmiş üç farklı müzikal türden (Mazurka, Noktürn, Vals) birer örnek dinledik. Bir Polonya halk dansı olan Mazurka, Chopin'in iç dünyasını en yoğun şekilde yansıttığı müzikal türlerden bir tanesi. Mazurkalar'dan her birinin Chopin'in günlüğünün ayrı bir sayfası olarak nitelendirildiği oldukça yaygın bir görüş bile mevcut. Noktürn'ün kelime anlamı ise "Gece Müziği". Chopin'in geceden ve gecenin getirdiği duygu durumlarından ilham alarak yarattığı bu melankolik ve eşsiz güzellikteki eserler Romantik dönem piyano edebiyatında bu türde gerçek bir mihenk taşıdır. Noktürn de Mazurka gibi piyano literatüründe başka örnekleri olmakla birlikte bütünüyle Chopin ile özdeşleşmiş bir başka terim. Vals ise aslında Avusturya kökenli bir dans olsa da Chopin'in en pozitif ve dışa dönük eserlerini verdiği bir başka müzikal tür.

Konserin ikinci yarısı ilk yarının aksine tek bir büyük ölçekli esere odaklanıyor. Robert Schumann, *Kreisleriana* başlıklı sekiz bölümden oluşan eserini 1838 yılında sadece birkaç hafta içinde bestelemiştir. 1838 yazında henüz evlenemediği ve beraberliğini herkesten gizli olarak sürdürdüğü Clara

Wieck'e (sonradan Clara Schumann) yazdığı bir mektupta yeni tamamladığı eseri hakkında şu satırları kaleme alıyor: "... Bazı bölümlerde gerçekten vahşi bir aşk yatıyor. Senin ve benim yaşamlarımız... Ve bazı bakışların..." Eserde Clara Wieck'e bir takım göndermeler olmakla birlikte *Kreisleriana* başlığı aslında daha farklı bir ilham kaynağına işaret ediyor. *Kreisleriana*, ünlü Romantik dönem yazarı ve bestecisi E.T.A. Hoffmann'ın *Kedi Murr'un Hayat Görüşleri* isimli kitabında oldukça çilgin bir karaktere sahip olan orkestra şefi Johannes Kreisler'den geliyor. *Kreisleriana* aslında Kreisler isminin Latince'de çoğul eki eklenmiş hali (Kreisler-iana). Yani eser "Johannes Kreisler ruhu ile yazılmış" sekiz ayrı parçadan oluştuğu için ismi de *Kreisleriana*. Hoffmann'ın bu romanı eksantrik, kendine has ve çağının oldukça ötesinde işler yapan Kreisler figürünü merkezine alarak özünde Hoffmann'ın ideal müzik görüşünü yansıtır. Schumann da Hoffmann ile aynı müzikal ideali paylaşıyor olmalı. Schumann *Kreisleriana* ile bir yandan müzikte şiirselliğe (yani o zaman için "modern" olana) yönelirken, diğer yandan da polifoninin özellikle yoğun olduğu bölümlerde bilhassa Bach ve Palestrina'nın sanatına duyduğu saygıyı yazısına işliyor. Alaycılık, ironi, içtenlik ve tutku eserin en çok öne çıkan özellikleri.

Piyano ile Devleşen Küçük Kadın: Héléne Grimaud

Konserlere genellikle programı rahatça inceleyebilmek için başlangıç saatinden biraz erken giderim. 22 Ağustos akşamı konserin başlamasını beklerken programı incelediğimde açıkçası biraz endişeye kapıldım. İlk yarı tamamen kısa ve oldukça sakin eserlerden oluşuyordu. Uzun ve yorucu bir günün sonunda bu kadar sakin bir programı dinlerken umarım konsantrasyonumu stabil tutabilirim diye düşündüm. Héléne Grimaud gibi usta bir piyanist çalmaya başladığında ise bu endişemin ne kadar yersiz olduğunu fark

ettim.

İlk yarının tamamını 45 dakikalık bir meditasyon olarak değerlendirebilirim. Seslerin renklere dönüşüğü, dinlendirici ve aynı zamanda düşündürücü bir 45 dakikaydı. Düşündürücüydü, çünkü Silvestrov, Satie, Debussy ve Chopin gibi birbirine ses rengi açısından oldukça benzer bestecilerin aslında özünde ne kadar farklı olduklarını hissettim. Grimaud büyük bir ustalıklarla bir ressamın fırçasını her seferinde farklı bir renge batırması gibi farklı bestecilerin eserlerinde farklı ses renkleri elde ediyor ve bunu eserler arasında çok hızlı geçişler olduğu halde başarıyordu.

Ünlü Fransız piyanist, programı alışılmadık dışında aynı bestecinin eserlerini arka arkaya koymak yerine tamamen karışık bir sıralamayla oluşturmuş. Bunu dinleyicileri düşünerek tasarladığını tahmin ediyorum. Arka arkaya Silvestrov'dan iki, Satie'den dört, Debussy'den üç eser şeklinde

daha klasik ve kompakt bir sıralama yapmış olsaydı, zannediyorum ilk yarı dinleyiciler açısından biraz daha ağır olabilirdi. Birkaç dakikada bir devamlı olarak farklı bir bestecinin eserini dinlemek ve farklı ses renklerini gözlemlemek benim için özellikle heyecan vericiydi. En çok etkilendiğim nokta ise Grimaud'nun sakinliği ve konsantrasyonu oldu. Uzun zaman sonra yeniden bir piyanistin konserinde onu "izlemek" zorunda olmadığımı hissettim. Çoğu zaman gözlerimi kapattım. Seslerin birbirlerine geçişine, uzun soluklu cümlelerin akışına ve armonik değişimlere odaklandım. Bunu en son Grigory Sokolov resitalinde yapabiliştim. Grimaud bu özelliğiyle bana biraz eski jenerasyon piyanistleri hatırlattı. Beden dili ve mimikleri minimum düzeyde tutarak yalnızca kendisini dinleyerek çalışıyordu.

Özellikle Satie'nin eserlerindeki yaratıcılığına hayran kaldım. Satie'nin bu küçük piyano parçaları genellikle

kendini tekrar eden kesitlerden oluşuyor. Grimaud'nun neredeyse her kendini tekrar eden kesitte farklı bir hattı ön plana çıkarması, farklı dinamikler kullanması ve farklı ses renkleri arıyor olması, bu çoğu zaman bis parçası olarak çalınan kısa eserler üzerine bile ne kadar kafa yordüğünü gösteriyor. Üstelik bunları basitçe bir "biraz farklı şeyler yapayım ki daha ilginç duyulsun" düşüncesiyle değil, eserlerin müzikal ve mimari bütünlüğünü gözeterik yapıyordu. Zaten gerçek anlamda profesyonellik de bunu gerektirir.

Silvestrov'un eserlerini bu konserde ilk kez dinledim. Keyif aldığımı ve daha farklı topluluklar için yazılmış başka eserlerini de dinlemek için yeterince meraklandığımı söyleyebilirim. Tarz olarak büyük ölçüde Satie ve Debussy etkisinde kalmış bir besteci olduğu aşikar. Zannediyorum Grimaud tam da bu yüzden programa onun da eserlerini koymayı uygun görmüş. Devam etmekte olan Ukrayna savaşıyla ilgili bir destek hareketi olduğunu düşünmüyorum, zira Grimaud'nun Silvestrov ile olan tanışıklığı savaş öncesine dayanıyor. Zaten Silvestrov da uzun yıllardır ünü önce Avrupa'ya, daha sonra da tüm dünyaya yayılmış ve kendisini çoktan ispat etmiş bir besteci. Genel olarak müziğine çok hakim olmasam da Grimaud'nun sık sık eserlerini seslendiriyor oluşuna şaşırılmak gerek.

Grimaud'nun Debussy yorumu ile Fransız piyano müziğinin aslında birçok meslektaş tarafından ne kadar da yanlış ele alındığını düşündüm. Müzikte Empresyonizm her şeyden önce tını renklerinin ve genel anlamda müzikal ifade biçiminin değişime uğradığı bir akım. Bunu kontrolsüz, plansız ve gelişigüzel bir serbestlik olarak değerlendirmek kanımca büyük bir yanlış. Grimaud gerek pedal kullanımına, gerekse müziğin doğal nabzına gösterdiği tutarlı hassasiyetle gerçekten renkli ve net bir Debussy icrası sundu.

Chopin'in eserleri ilk yarıyı müzikal ifade zenginliği açısından oldukça dengeledi. Dinleyicilerin sadece çok küçük bir kısmının

müziyen ve hatta piyanist olduğunu göz önünde bulundurursak, en kaba tabirle bu güzel ve romantik melodilerin bestecisinin dinleyicilerin özellikle hoşuna gittiğini söyleyebilirim. Grimaud çaldığı her Chopin ile birlikte kendini biraz daha açtı. Satie'deki bilinçli soğukluğun ve Debussy'deki aristokratik zarafetin yerini daha samimi ve insanca bir yaklaşıma bıraktığını gözlemledim. Chopin dışındaki bestecilerin daha az samimi veya insanca olduklarını söylemeye çalışmıyorum. Sadece müzikal idealleri birbirlerinden çok farklıydı ve Grimaud bunları göstermekte gerçekten başarılıydı.

Hastalıklı derecede duygusal, histerik ve her anlamda aşırılıklarla dolu Chopin icralarından hiç hoşlanmıyorum. Chopin melankolik, vatansever ve hassas bir kişiliğe sahip olmakla birlikte diğer taraftan son derece vakur, içine dönük ve abartıdan hoşlanmayan mütevazı bir insandı. Grimaud'nun Chopin'i içtenlikle, yer yer yoğun bir romantizm anlayışıyla, ama asla ucuzlaşmadan icra etmesi beni çok mutlu etti. Chopin'i sadece acılı ve hasta bir Polonyalı olarak ele alan piyanistlerin onun biraz da aristokratik ve mesafeli Fransız kimliğini mercek altına almasını diliyorum.

İlk yarının üzerimizde bıraktığı tatlı etkiden sonra *Kreisleriana* büyük bir kontrast oluşturuyordu. Grimaud'nun yeri geldiğinde her anlamda sınırları zorladığını görmek, bana bu küçük kadının aslında piyano ile nasıl da devleşebildiğini düşündürdü. Schumann eserlerinde "çok hızlı veya olabilecek en hızlı şekilde" gibi Almanca direktifleri sıkça kullanmasıyla meşhurdur. Grimaud'nun bu ve benzeri yönergeleri ciddiye alması ve elinden geleni ardına koymaması heyecan vericiydi. Canlı performans sırasında risk alarak sınırları zorlayabilmek de gerçek profesyonelliğin bir başka getirisi. Grimaud'nun dinamik yelpazesinin genişliği de tam anlamıyla bu eserde ortaya çıktı diyebilirim. Fısıldarcasına hafiften başlayarak piyanonun sesinin 1900 kişilik salonun tamamına yayıldığı

Hélène Grimaud

Hélène Grimaud 7 Kasım 1969'da Aix-En-Provence'de doğdu. 13 yaşında Paris Konservatuvarı'na kabul edildi. Üç yıl sonra da Premier Prix Piano (Birincilik Ödülü) ödülünü kazanarak konservatuvardan mezun oldu. 1987 yılında Tokyo'da ilk resitalini ve Daniel Barenboim yönetiminde Paris Oda Orkestrası'yla ilk konserini verdi ve böylece gerçek anlamda uluslararası kariyeri başlamış oldu. 1995 yılında Claudio Abbado yönetiminde Berlin Filarmoni Orkestrası'yla, 1999 yılında ise Kurt Masur yönetiminde New York Filarmoni Orkestrası'yla konserler verdi. Dünyanın hemen hemen tüm önemli müzik merkezlerinde önemli orkestralar ve şeflerle sahne aldı. Sol Gabetta, Rolando Villazon, Gidon Kremer ve Jan Vogler gibi başarılı oda müziği partnerleri ve Andris Nelsons, Yannick Nezet-Seguın ve Teodor Currentzis gibi önemli şeflerle çalıştı. 2002 yılından beri Deutsche Grammophon sanatçısı olan Hélène Grimaud'nun albümleri şimdide dek Cannes Classical Award, Diapason d'or ve ECHO Klassik gibi ödüllere layık görüldü. Piyano kariyeri dışında profesyonel olarak edebiyatla da uğraşan Hélène Grimaud'nun bugüne kadar basılmış üç romanı bulunmaktadır: *Kurt Sonatı* (2003), *Hayat Dersleri* (2005) ve *Doğanın Şarkısı* (2013)...

çok geniş bir dinamik aralığı bu. Oldukça kısa boylu ve küçük elli olmasına rağmen bunu zorlanmadan başarıyor oluşu teknik anlamda ne kadar fit ve tamperemanlı olduğunun bir göstergesi. *Kreisleriana* sekiz bölümden oluşan ve ortalama olarak yarım saat süren oldukça uzun bir eser. Grimaud eserin bütünlüğünü oluşturacak şekilde sağlam bir müzikal-mimari yapı kurmada o kadar başarılıydı ki, bu uzun, komplike ve dinlemesi yer yer yorucu olan eserin nasıl bittiğini bile anlamadım. Bunu samimiyetle ifade ediyorum. Eserin başlamasıyla bitmesinin bir olduğu hissiyatını halen çok iyi hatırlıyorum. Öte yandan Schumann'ın sarkastik, tutkulu ve coşkulu ruhunu çok iyi şekilde yakalayan tatmin edici bir yorumdu. Grimaud'nun, *Kreisleriana*'nın E.T.A. Hoffmann'ın *Kedi Murr'un Hayat Görüşleri* romanına dayandığını bildiğine ve hatta romanı okuduğuna eminim. Bu kadar tutarlı ve ne yaptığını bilen bir yorumu

sadece notada yazanları doğru uygulayarak ulaşılamayacağı bir gerçek. Grimaud'nun *Kreisleriana* yorumu müzisyenlerin başta edebiyat ve resim olmak üzere diğer sanat dalları ile de ilgileniyor olmalarının, çaldıkları eserlerin perde arkasına bir araştırmacı müzikolog gözüyle bakıyor olmalarının ne kadar önemli olduğunun da ispatı.

Çok mutlu ve başarılı bir konser dinlemiş olmanın verdiği tatminle o akşam eve döndüm. İlerleyen günlerde de konserin etkisinde kalarak üzerine düşünmeye devam ettim. Hélène Grimaud yaşayan en iyi piyanistlerden. Albümlerini dinlemenizi, röportajlarını okumanızı ve bu vesileyle kendisini daha da yakından tanımanızı şiddetle tavsiye ederim. Bildiğim kadarıyla Türkiye'de henüz hiç konser vermedi. Bir vesileyle konserlerinden birine gidebilerseniz unutulmaz bir deneyim yaşayacağınızdan emin olabilirsiniz... 🍷